

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DE KERK IS KATHOLIEK

'Eén katholieke kerk'

In dit artikel willen wij aandacht geven aan de eerste zin van artikel 27 NGB: 'wij geloven en belijden één katholieke of algemene kerk'.

Er is slechts één kerk in de wereld van God: de kerk van Christus. Naar het woord van Calvijn kan men geen twee of drie kerken vinden zonder dat Christus verscheurd wordt – en dat is onmogelijk (*Inst. IV, 1,2*).

Het belijden van deze eenheid heeft betrekking op het uniek karakter van de kerk. Maar juist zo vindt deze eigenschap haar uitstraling in de eendracht van de kerk: het is onmogelijk twee of drie kerken van Christus te verzinnen die tegenover elkaar zouden staan en elkaar bestrijden.

Deze eenheid van de kerk is niet een statistisch gegeven als resultaat van een wereldomvattend empirisch onderzoek. Deze eenheid is *in Christus*. Het is geenszins nodig de kerk zelf met de ogen te zien of met de handen te tasten. Deze eenheid is in het geloof gelegen en wij moeten aan haar niet minder denken wanneer zij aan onze kennis voorbijgaat dan wanneer zij zich openlijk vertoonde – aldus Calvijn (*Inst. IV, 1,3*).

Bij wijze van illustratie denken wij aan de spreekwijze van de apostel in de brief aan de Efeziërs. Hij zegt in Ef. 4 : 21, dat wie Christus leert kennen, van Hem hoort en in Hem onderwezen is,

de noodzaak en de aard van zijn eigen (dagelijkse) bekering heeft leren kennen, 'gelijk dit de waarheid is in Jezus'.

Wat waar is in Hem, zal zich, krachtens de gemeenschap met Christus, vervolgens demonstreren in ons – in ons leven en samenleven als gemeente (vgl. de redeneergang van de apostel in Rom. 6 : 2-6).

Op dezelfde wijze mogen wij spreken over de eenheid van de kerk. Het kennen van Christus houdt ook in: het kennen van de eenheid en enigheid van de kerk. In Christus gegeven, zal deze eenheid zich vertonen in ons leven en samenleven als gemeente, vgl. hierbij Ef. 2 : 14-19; 4 : 4 vv.

Onze belijdenis spreekt hier de taal van de Geloofsbelijdenis van Nicea, zoals deze in 381 op het concilie van Constantinopel haar definitieve vorm heeft gekregen.

Wanneer er slechts één kerk van Christus is, is deze kerk voor állen die God roept tot het heil (vgl. in dit verband het spreken van de apostel in Rom. 3 : 29, 30; 10 : 11-13; 1 Tim. 2 : 5, 6).

Wij komen als vanzelf bij dat tweede woord dat onze aandacht vraagt: de ene kerk van Christus is 'katholiek'.

Wat betekent dit woord, dat nu al eeuwen behoort tot de geloofstaal van de kerk omtrent zichzelf?

Het woord komt ook voor in de *Apostolische Geloofsbelijdenis* naar zijn oorspronkelijke tekst. In de herziene versie van de zgn. editie-Dankbaar uit 1983¹ komt het woord weer terug in onze

HOOFDARTIKEL

De kerk is katholieke

C. Trimp

UIT DE SCHRIFT

Gods wet en het lied van zijn volk

A.P. Feijen

KERKELIJK LEVEN

Derde Internationale Conferentie van Gereformeerde Kerken III

W.G. de Vries

Synode-indrukken X

B. Luiten

PERSCHOUW

W.G. de Vries

UIT DE KERKEN

taalkring: 'ik geloof de heilige katholieke kerk, de gemeenschap der heiligen'.

Ook in de zgn. *Geloofsbelijdenis van Athanasius* treffen wij het woord aan: 'Al wie behouden wil worden, moet voor alles het algemeen (= "katholiek") geloof vasthouden'. De vertaling-Dankbaar luidt: 'Alwie behouden wil worden, heeft voor alles nodig dat hij het katholieke geloof vasthoudt'.

'Katholiek' geeft aan, dat een zaak niet een beperkte strekking heeft, maar zich richt op het geheel.

Wie van de kerk gelooft en belijdt, dat zij 'katholiek' is, zegt daarmee dat de kerk van Christus zich niet beperkt tot sommige mensen of tot bepaalde landen, rassen en culturen in de wereld, die God geschapen heeft.

De kerk is niet beperkt tot de joden of tot de blanken of tot Europa. De kerk is universeel: een kerk voor allen, die God ertoe roepen wil.

De kerk is ook niet beperkt tot enige eeuwen, maar is er sinds de schepping van de wereld. Zij zal er zijn tot aan het einde van de geschiedenis. Zij is niet een produkt van de middeleeuwse cultuur of van de Europees-Amerikaanse civilisatie.

Zij kenmerkt zich door één ding: haar 'omhelzing' van haar ene levende Heer. Zij blijft in de gemeenschap met deze Heer door zijn woord te bewaren (Joh. 14 : 15 vv.; 15 : 1-10).

Hoe zij dat doet, heeft de kerk vastgelegd en verantwoord in haar *leer*. Daarom is haar leer als samenvatting van het woord van haar Meester de 'katholieke' leer: zij drijft niet een deel-waarheid, maakt geen reclame voor een specialiteit, heeft niet het ene jaar dit en het volgende jaar wat anders in de aanbidding, maar zij laat zich door de Geest van Christus rondleiden in de 'volle waarheid'. Zij is uit op de maximalisering van de leer en haar kennis daarvan contra alle pogingen om de leer te *minimalise-*

ren, te amputeren of te pluraliseren.

In deze 'katholieke' leer is de 'identiteit' van de kerk gelegen.

Wie niet blijft in deze leer van Christus, is een schismaticus. Hij was wel *in* de kerk, maar bleek toch niet *uit* of *van* de kerk te zijn (vgl. 1 Joh. 2 : 19).

De mooiste omschrijving van de katholiciteit van de kerk hebben wij te danken aan de man die zelf aan het concilie van Constantinopel heeft deelgenomen: Cyrillus van Jeruzalem (313-387).²

In zijn bekende *Catechesen voor de dopelingen* heeft hij het woord 'katholiek' aldus verklaard:

'De kerk wordt katholiek genoemd, omdat zij over de gehele wereld bestaat van het ene einde der aarde tot het andere; én omdat zij totaal en compleet alle leringen onderwijst die ter kennis van de mensen moeten komen, over zichtbare en onzichtbare, over hemelse en aardse zaken; én omdat zij het gehele menselijke geslacht, regeerders en geregeerden, geleerden en eenvoudigen, aan de ware godsverering onderwerpt; én omdat zij alle soorten van zonden die door ziel en lichaam worden bedreven, te *zamen* (letterlijk: "op katholieke wijze") heelt en geneest, en in zichzelf alle soorten bezit van wat men *deugd* noemt, in werken en woorden en allerlei geestelijke *gaven*.'³

Zo verrijst voor ons het beeld van de kerk van Christus. Door haar prediking van de gerechtigheid en heiligheid van Christus biedt zij het universele geneesmiddel dat de wereld geneest van al haar wonden en *zonden*.⁴

Katholieke kerk in en voor de wereld

Het is een schitterend tafereel dat onze confessie in artikel 27 NGB in haar eerste twee zinnen weet te onthullen. Geleerd door de openbaring van God Zelf is de kerk in staat deze voortreffelijke dingen omtrent zichzelf te geloven en te belijden.

Wij zouden ons wel zeer vergissen en vergalopperen, wanneer wij deze kerk van Christus bóven het rumoer van de aardse samenleving en áchter de wolken zouden localiseren.

Voortdurend hebben de reformatoren van de zestiende eeuw geprotesteerd tegen het verwijt van hun roomse opponenten, als zou de kerk volgens reformatoorsch inzicht eigenlijk een soort 'platoonse staat' (d.w.z. een *ideeënwereld* zonder relatie tot de aardse realiteit) *vormen*.⁵

Ook de verdere tekst van artikel 27 weerlegt een dergelijke kwalificatie. Er wordt immers juist aandacht gevraagd voor de geschiedenis van de kerk en voor de tegenstand die zij ondervindt in tijden van druk en vervolging. De 'gevaarlijke tijd onder Achab' is daarbij steeds hét voorbeeld van het geweld, dat tegen de kerk in de geschiedenis ontketend is. Alleen al daarom doen wij er goed aan bij artikel 27 niet de voor diverse uitleggingen vatbare term '*onzichtbare kerk*' te voorschijn te halen. Het mag ons juist opvallen, dat De Brès deze terminologie niet heeft overgenomen van *Calvijn*.⁶

Zonder twijfel is er een goede omschrijving te geven van de strekking van het woordpaar: 'onzichtbare kerk'.

Maar de kans op misverstanden is groter, vooral wanneer

KERNREDACTIE:

DR. W.G. DE WRIES (eindred.), DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP, PROF. DR. M. TE VELDE;

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. R. LUITEN, PROF. DR. J. R. DRS. H. VELDMAN, PROF. DR. K. VELINC

MEDEWERKERS

J.J.D. BAAS, DRS. J.A. BOERSEMA, J.M.D. JONG, DRS. J. SMELIK

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA te Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V., Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA Goes Tel. (01100) 15591

ABONNEMENT:

£ 84,75 per jaar; £ 45,25 per halfjaar; studenten £ 69,25 per jaar (binnenland)
Buitenland: £ 143,50 per jaar (zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn.

Losse nummers £ 1,85 (excl. porto).

1594

assette 'krijgbaar bij de Stichting Bralectal

f 0.63 per mm. Contracttarief op aanvraag

der schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan
den uit dit blad over te nemen

SSN

men deze term gaat hanteren in de richting van een 'mystiek lichaam' van Christus, dat, onttrokken aan de wisselende taferelen en de dynamiek van de aardse geschiedenis, zich in statische rust op een hemels niveau zou bevinden. Dat is een vorm van 'idealisering' van de kerk, waartegen terecht verzet is geboden, met name door K. Schilder.⁷

Wij zien in artikel 27 NGB de kerk van Christus voor ons in al haar aanvechting. Maar tegelijk ontdekken wij haar schoonheid en onaantastbaarheid, die door de presentie van Christus en zijn Geest worden gewaarborgd.

Deze kerk is de plaats van het heil in deze wereld, omdat dáár Christus, de Verlosser van de wereld, is.

Zegt dus artikel 28 NGB dat in de kerk bijeenkomen 'degenen die behouden worden' en dat 'buiten haar geen heil' is, dan is dat eenvoudig een samenvatting van de rijke inhoud van artikel 27.⁸

Deze oude uitdrukking wil het hoge belang, ja: de onmisbaarheid van Christus' kerk op aarde onder woorden brengen.

'Buiten haar geen heil' – niet omdat 'het ambt' (van bischop of paus) daar is, maar omdat de Geest van Christus, de Rechtvaardige, zich dáár presenteert en de geloofsgemeenschap met Christus dáár bewerkt door de verkondiging en de sacramentsbediening.

Wij willen op dit belangrijke punt enige getuigen uit de eeuw van de Reformatie aan het woord laten, nl. Luther, Calvijn en Bullinger.

Luther betoogt in zijn *Grote Catechismus* van 1529, dat het niet toevallig is dat het artikel van de 'vergeving van de zonden' in het Apostolicum volgt op het artikel van de kerk, die gemeenschap der heiligen is. Want de kerk *is* louter 'vergeving': God vergeeft ons en wij vergeven elkaar. Omdat wij in de kerk zijn, ontvangen wij de vergeving. Maar daarbuiten is het evangelie niet en dus is daar ook geen vergeving en evenmin heiligheid. Allen die niet door het evangelie en de vergeving, maar door hun eigen werken heiligheid zoeken en willen verdienen, hebben zichzelf uitgeworpen en afgezonderd (*BSLK*, 658).

In een preek uit het jaar 1522 betoogt Luther: De kerk is niet een zaak van hout en steen, maar zij is de menigte ('hauff') van christgelovige lieden. Daar moet men zich aan houden, want dezen hebben zeer zeker Christus bij zich. Immers, buiten de christelijke kerken is geen waarheid, geen Christus, geen zaligheid (*WA* 10, I, 140, 14 vv.).

Calvijn brengt in zijn behandeling van het Apostolicum het volgende ter sprake in zijn *Catechismus van Genève* (1545):

Wat is de kerk?

Het lichaam en de gemeenschap der gelovigen, die God tot het eeuwige leven heeft bestemd.

Is dit ook een hoofdstuk dat noodzakelijk geloofd moet worden?

Jazeker. Tenzij wij de dood van Christus werkeloos willen maken en teniet doen al wat tot nu toe *vermeld* is. Want dit is de enige uitwerking van alles: dat er een kerk is.

Waarom verbindt gij de vergeving der zonden met de kerk?

Omdat niemand haar verkrijgt, tenzij hij ook tevoren verenigd is geweest met het volk van God en de eenheid met het lichaam

van Christus tot het einde toe volhardend onderhoudt en op die wijze duidelijk maakt, dat hij een waar lid van de kerk is.

Op deze wijze stelt gij vast, dat er buiten de kerk niets dan veroordeling en verderf is?

Zeker. Want die een scheiding maken van het lichaam van Christus en door partijen haar eenheid splijten, voor die is alle hoop van zaligheid afgesneden, zolang zij in zulk soort scheiding blijven (Vr. en antw. 93, 94, 104, 105). Men vergelijk *Inst.* IV, 1,3.

Bullinger heeft in zijn *Tweede Helvetische Confessio* van 1566 een uitvoerig hoofdstuk gewijd aan de leer van de kerk.

Een aparte paragraaf besteedt hij aan de uitdrukking 'buiten de kerk geen heil'. Hij betoogt daarin, dat niemand voor God kan leven die niet in gemeenschap met de ware kerk van God leeft, maar zich daarvan afzondert. Evenmin als buiten de ark van Noach redding was, geloven wij dat er buiten Christus geen heil voorhanden is. Dus leren wij, dat wie leven wil, zich niet van de ware kerk mag afzonderen (art. 17).

Vgl. verder J. Faber, *a.w.*, 107, 108.

De katholieke kerk ter plaatse

De laatste alinea van artikel 27 NGB heeft thans recht op aandacht. Sprekend over de ene, heilige en katholieke kerk van Christus leert de confessie ons om deze kerk niet op één bepaalde plaats in deze wereld te zoeken. Want daartoe beperkt de kerk zich niet en daaraan is zij niet gebonden. Evenmin staat en valt zij met bepaalde personen.

Het zal duidelijk zijn dat hier oppositie wordt gevoerd tegen de pretentie van de bisschop van Rome, die zichzelf als centrum van de kerk beschouwt en zichzelf eeuwenlang als zodanig heeft laten gelden. Hij is immers naar eigen pretentie de opvolger van Petrus en de plaatsvervanger van Christus op aarde. Onze belijdenis betoogt daartegenover, dat rooms-katholicisme een innerlijke tegenstrijdigheid is. 'Rooms' vraagt aandacht voor één plaats, 'katholicisme' doet ons de wereld zien, de volheid van de heerschappij van de levende Christus.

Maar de vraag wordt dringend: wanneer de kerk niet in één plaats gevestigd is, waar is zij dan *wel*?

Op deze vraag krijgen wij terstond antwoord.

De katholieke kerk is 'verbreed en verstrooid over heel de wereld'.

Christus' universele kerk presenteert zich in vele plaatselijke kerken.

De gelovigen worden niet geroepen om jaarlijks een pelgrimage naar één centraal heiligdom te ondernemen. Niet zij hoeven 'de heilige plaats' te zoeken.

De Heilige Geest komt naar hen toe en maakt hen tot een tempel voor God (vgl. het schriftbewijs uit Joh. 4 : 21-23). Organisatorisch beschouwd maakt de kerk de indruk van een los daarheen geworpen eilandenrijk (vgl. Jes. 40 : 15).

Maar juist het boek Handelingen laat ons zien, hoe de Heilige Geest verre kustlanden weet te bereiken met het evangelie van Christus – als vervulling van de profetie (vgl. Jes. 42 : 4, 10, 12; 51 : 5; 60 : 9). Wanneer de apos-

tel Paulus daarop terugziet, kan hij dat schitterende hoofdstuk 10 in zijn brief aan de Romeinen schrijven (zie met name de verzen 6 tot 15).

Daarom ligt het geheim van de wereldkerk in de presentie van de Geest. Hij verbindt harten en zielen en verenigt deze door het geloof tot de ene eredienst voor God. Hier legt de confessie de diepste grond van het kerkverband en de internationalekerkelijke correspondentie bloot: de verbondenheid door één Geest, naar Ef. 4 : 3-6.

Kerkverband wordt niet geformeerd of in stand gehouden door gemeenschappelijkheid in leden-administratie, kerkordelijke bepalingen, volkskerkelijke pretenties of pluralistische denkconstructies.

Kerkverband is een werkstuk van de Geest, die ons samenvoegt en verenigt door de kracht van het geloof. 'Communie' door de Geest krachtens de 'unie' met Christus!

Concreet betekent dit, dat wij over de kerk van Christus in enkelvoud en in meervoud mogen spreken.

Er is één katholieke kerk – zo begint artikel 27.

Er zijn over de hele wereld verstrooide en verspreide kerken – zo luidt het slot.

Ook de bijbel spreekt onbekommerd op deze wijze (in enkelvoud en meervoud).

Wij kunnen denken aan Mt. 16 : 18; Hand. 9 : 31 (?), Ef. 1 : 22 (enkelvoud) en aan Hand. 14 : 23; 15 : 3, 4, 41; 16 : 5; Rom. 16 : 4, 16; Openb. 2 : 23 en 22 : 16 (meervoud). Ook de opschriften in de apostolische brieven zijn op dit punt zeer leerzaam: Rom. 1 : 6, 7; 1 Kor. 1 : 2; 2 Kor. 1 : 1; Gal. 1 : 2; Kol. 1 : 2 en 4 : 16; 1 Tess. 1 : 7, 8; 2 Tess. 1 : 4, enz. Eveneens valt de afwisseling van enkelvoud en meervoud op in de brieven aan de Korintiërs.

Onze vaders hebben dit gevarieerde spreken vertolkt met behulp van het onderscheid tussen *universele* en *particuliere kerk*.⁹ De verhouding tussen 'universele' en 'particuliere' kerk moeten wij ons niet voorstellen als een relatie tussen het 'geheel' en de daaraan ondergeschikte 'delen', of van 'hoofdvestiging' en 'filialen'. Evenmin als een verhouding tussen 'onzichtbare' kerk en 'zichtbare' verschijningsvorm, waarbij dan de 'onzichtbare' kerk de wezenlijke, echte en eeuwig gelijkblijvende kerk (van de uitverkorenen) zou zijn.

Dergelijke constructies vinden nergens steun in de Schrift en schenden het geheim van de kerk.

Want dat geheim bestaat hierin dat de ene katholieke kerk van Christus zichzelf *presenteert in* die vaak onooglijke plaatselijke gemeente." *Dáár* wil Christus present zijn – *dáár* woont de Heilige Geest (Mt. 18 : 20; 1 Kor. 3 : 16).¹¹

Voorbeeld:

Wie bij Katwijk de zee ziet, ziet niet een afdeling of onderdeel of verschijningsvorm van de zee, maar hij ziet de Noordzee. De Noordzee-bij-Katwijk.

Datzelfde mag een vakantieganger zeggen, wanneer hij langs het Noordzee-strand wandelt: hij ziet de Noordzee, of hij nu in Noordwijk, Egmond of Oostkapelle wandelt.

Na de vakantie mag hij aan iedereen vertellen, dat hij 'naar zee'

geweest is en in de Noordzee heeft gezwommen, resp. op de Noordzee heeft gezeild.

Hoe weet zo'n vakantieganger dat achter zijn *waarnemingshorizon* de grote zee zich bevindt? Heeft hij eerst per helicopter de hele zee vanaf Katwijk verkend? Bepaald niet. Het is genoeg om geloof te hechten aan betrouwbare informatie daarover.

Zonder beeldspraak betekent dit:

Wanneer wij naar de kerk gaan, gaan wij naar de katholieke kerk ter plaatse. Daar is Christus, daar woont de Geest. Daar weten wij ons verbonden met ons voorgelacht en staan wij in de ruimte van de kerk der eeuwen. Wij horen het Woord van God, dat levende en blijvende Woord. Wij belijden het geloof van de kerk van alle tijden en plaatsen. Wij zingen de psalmen als de liederen van het verbond. Wij vieren de gedachtenis van Christus' offer bij brood en beker en wij realiseren ons, dat dat brood en die beker ons door de tijden en de landen heen zijn overgeleverd en aangereikt. Wij zien de kerk-vanmorgen in de kinderen, die naar de doopvont worden gedragen.

Niet voor niets verwijst onze editie van de NGB ons zowel bij artikel 27 als in artikel 28 naar Hebr. 12 : 22, 23. Die schriftverwijzing kan ons helpen in het verstaan van wat de belijdenis van de katholiciteit van de kerk concreet betekent in onze kerkgang van iedere zondag.¹² Daarom is de bewering dat het in artikel 28 niet over dezelfde kerk gaat als in artikel 27 NGB het grootste struikelblok, dat een gelovig mens zichzelf voor de voeten kan leggen.¹³

C. Trimp

¹ De officiële titel luidt: *De Nederlandse belijdenisgeschriften*, uitgegeven in opdracht van de Generale Synode van de Nederlandse Hervormde Kerk/de Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland/de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland. Uitg. Boekencentrum 's Gravenhage 1983.

² Vgl. K. Deddens, *Annus liturgicus?* Een onderzoek naar de betekenis van Cyrillus van Jeruzalem voor de ontwikkeling van het 'kerkelijk jaar', Goes 1975, 33-40.

³ Wij volgen hier de vertaling van H. Berkhof in zijn *De katholiciteit der kerk*, Nijkerk 1962, 13.

⁴ Zie voorts over dit onderwerp: W.D. Jonker, 'Catholicity, Unity and Truth', in: P.G. Schotenboer (ed.), *Catholicity and Secession – A Dilemma?*, Kampen 1992, 16-27; P. Steinacker, in: TRE 18, 72-80; J. Faber, *a.w.*, 71-130; B. Kamphuis in dit blad, jrg. 68, 60-63 (17 okt. 1992) en J. van Genderen/W.H. Velema, *Beknopte gereformeerde dogmatiek*, Kampen 1992, 650 vv.

⁵ BSLK, 238.

⁶ C. Vonk, *De voorzeide leer*, deel IIIB, Barendrecht 1956, 109.

⁷ Wij sluiten ons aan bij de bezwaren van J. Faber (*a.w.*, 95 v.) tegen het gebruik van de term 'onzichtbare kerk' bij Calvijn. Vgl. ook E. K i r , *a.w.*, 43 v.

⁸ C. Vonk, *a.w.*, 120-122.

⁹ Vgl. de *Synopsis* van Leiden (1625), XL, 33.

¹⁰ Vgl. B. Gassmann, *a.w.*, 124.

¹¹ Vgl. hierover mijn *De gemeente en haar liturgie*, Kampen 1983, 15-21.

¹² T.a.p., 63-68.

¹³ Reeds vanuit de tekst zelf is deze bewering te weerleggen; art. 28 spreekt in zijn eerste zin over 'deze heilige vergadering'.

GODS WET EN HET LIED VAN ZIJN VOLK

Uw inzettingen zijn mij tot snarenspeel.'

Ps. 19: 54a

Iedere christen zal toestemmen dat dit mooi gezegd is. Het klinkt je toch als muziek in de oren als bijvoorbeeld in gesprekken naar de motivatie om belijdenis te doen, de jongelui zo'n soort antwoord zouden geven; wat wil je dan nog meer?

Vorige keer zeiden we dat wetten wrevel opwekken bij veel mensen; hooguit accepteert men regels omdat ze nuttig zijn voor de samenlevingsverbanden. Mensen hebben de neiging zich af te zetten tegen wetten. Maar de mens moet wel de wet van God accepteren. In deze tekst valt niet het woord 'wet', maar 'inzettingen'; bedoeld is datgene wat vastgesteld is; terecht dus in onze berijming (vers 21) weergegeven met 'de wet'.

Dat veel mensen zich afzetten tegen Gods wet is niet vandaag de dag pas zo. Vroeger ook al. De dichter van Ps. 119 kan er van meepraten. En als je dat in rekening brengt spreekt de tekst nog meer.

Want wat hier staat, 'uw inzettingen zijn mij tot snarenspeel', is in tegenstelling met het voorgaande, vs. 53: 'verontwaardiging greep mij aan vanwege de goddelozen, die uw wet verlaten'. Eerder was al sprake van mensen die de dichter 'smaders' noemt en 'overmoedigen'.

Die trekken zich niks van de inzettingen van de Here aan. Vlak voor onze tekst spreekt de dichter dus zijn verontwaardiging uit over mensen die zó over de wet van de Here denken; je proeft zijn boosheid! Tegenover mensen die de wet van de Here verachten klinkt de wet hèm als muziek in de oren. Dat zijn tonen die hem goed in het gehoor liggen. Hij leeft niet *met* de wet, maar *op de maat van de muziek* van Gods wet. De wet is voor hem een prachtig muziekstuk.

Dit zijn geen tonen alleen uit het Oude Testament. De Here Jezus sprak met liefde over de wet van zijn Vader. Bij de apostelen lezen we dat de wet goed is. Paulus schrijft aan de Galaten: 'de wet is dus tuchtmeester voor ons geweest tot Christus'. Denk het je in: ten tijde van het Oude Testament moesten de inzettingen Gods volk bewaren bij de zuivere dienst **aan** de Here. Dat voorkwam het insluipen van elementen uit heidense religies. De wet van de Here bewaarde voor afgodendienst. Het hield het volk bij de levende God. Dat betekent voor hen **zèlf**: leven. Om van te zingen.

En de wet deed meer: de wet zou vervuld worden door de

Here Christus. De wet begeleidde het volk naar Hem. De wet sprak van Hem die komen zou.

'Uw inzettingen zijn mij tot snarenspeel' – Gods volk neemt dat lied, die wet, over en *zingt* dus van de wet. De dichter constateerde een kloof:

maar wie er niet meer naar uw regels hoort
al de verdwaalden, al de goddelozen, –
o Heer, ik ben bedroefd, ik ben verstoord
over een wereld liggend in het boze.

Daartegenover:

de wet, o Heer, die Gij aan mij beveelt,
is als een lied mij, als een spel van snaren

Die wet bewaart ons bij het leven dat door Jezus Christus bevrijd is van de zonde. De wet is ook voor ons: om van te zingen.

A.P. Feijen

Wegens ruimtegebrek, is het derde deel van 'Bruggen van begrip' (Missiologie), de artikelenserie van H. Venema, deze week komen te vervallen. Het wordt D.V. geplaatst in het eerstvolgende nummer van De Reformatie.

DERDE INTERNATIONALE CONFERENTIE VAN GEREFORMEERDE KERKEN 111

Impressies

Wie de Koningskerk te Zwolle-Zuid nadert, ziet vóór het kerkgebouw twee vlaggen wapperen: de Nederlandse vlag en de vlag van de ICRC.

Komen we de hal binnen, dan zien we bij de balie een groot aantal kleurenfoto's hangen van de afgevaardigden en waamemers, waarop – door henzelf – de gegevens over persoon en kerk waartoe ze behoren zijn ingevuld. Een comité van ontvangst is aanwezig. Een lijst van de aangesloten kerken en de waamemers ligt ter informatie klaar. Er zou nog veel meer te noemen zijn, maar de conclusie kan getrokken worden: de voorbereiding en ontvangst door deze nog jonge kerk van Zwolle-Zuid – ze werd pas in 1989 geïnstitueerd – zijn voortreffelijk.

De bidstond – aangeduid als prayenneeting – op 31 augustus werd geleid door ds. O.J. Douma. Hij preekte over Hebrëen 13 : 8: 'Jezus Christus is gisteren en heden dezelfde'. Hij deed dit in het Engels en zo voortreffelijk dat alles goed te verstaan was. Trouwens, de hele dienst werd in het Engels gehouden; dit is nu eenmaal de voertaal van de conferentie. Maar een uitgedeelde liturgie maakte het mogelijk in zingen en luisteren alles goed te volgen. De kerk was behoorlijk gevuld door de deelnemers aan de conferentie – ruim 70 – van wie meer dan een ook zijn vrouw had meegebracht, en verder door gemeenteleden en belangstellenden uit het hele land.

Woensdagmorgen 1 september opende ds. J. Hagg namens de kerk te Zwolle-Zuid de conferentie. In zijn welkomst- en openingstoespraak wilde hij de deelnemers aan deze derde ICRC als thema meegeven: Heel de wereld zingt Gods lof. Er werd een boekje uitgereikt, waarin alle gedurende de conferentie te zingen liederen in het Engels zijn opgenomen, totaal 62.

In het moderamen werden benoemd ds. A. de Jager (Nederland), **praeses**; dr. S.G. Hur (Korea), vice-praeses (sinds vrijdag vervangen door zijn collega dr. K.S. Lee); ds. W.P. Gadsby (Australië), scriba I en ds. M. van Beveren (Canada), scriba II. Alle deelnemers zaten aan tafeltjes, waarop de vlag van hun land staat en de naam van hun kerk en van hun land vermeld worden. Het was een indrukwekkend gebeuren, toen de namen één voor één werden genoemd en de betrokkenen hun aanwezigheid meldden. Soms bracht de uitspraak van een naam enige moeite en dit veroorzaakte wel eens hilariteit. Al met al: een waardig en ontspannen begin van deze tiendaagse conferentie.

Woensdagavond hield drs. C.J. Haak zijn referaat over de plaats van Gods toom in de zending. We gaven de inhoud daarvan al weer.

Op donderdag 2 september vond hierover een discussie plaats, waaraan velen deelnamen. Het was een levendige discussie, waarop drs. Haak vlot en boeiend inging. Ik heb er bewondering voor dat hij zo goed zijn Engels meester is. Wie niet regelmatig in deze taal converseert zal hem dat niet gauw nadoen.

Het bleek dat de deelnemers aan de discussie het over het geheel van dit referaat eens waren. Allen gingen immers uit van de gereformeerde levensovertuiging. Met name kwam de vraag aan de orde, op welke wijze men de **niet**-christenen moet benaderen. Moet men beginnen met het wijzen op Gods toom over de afval van Hem, of dient eerst het evangelie van zijn liefde te worden gebracht? De afgevaardigde uit Canada betoogde dat in de duisternis die in de wereld heerst allereerst het licht van het evangelie moet worden uitgedragen. Wie dat verwerpt en de duisternis liever heeft dan het licht, is strafwaardig. Tegelijk werd er echter ook op gewezen dat alle mensen door God 'onder de zonde' begrepen zijn. Mag daarover dan ook niet van **meetaf** gesproken worden?

De afgevaardigde uit Sri Lanka belichtte de speciale situatie daar. Men heeft overwegend met Boeddhisten te maken, die Christus niet als redder nodig zeggen te hebben, maar wel onder de indruk komen van zijn Koningschap.

We kunnen uiteraard de hele discussie niet weergeven, maar uit deze enkele gegevens blijkt, hoezeer de omgeving waarin men werkt ook de invalshoek van de prediking beïnvloedt.

Daarin kunnen de vertegenwoordigers van kerken uit de hele wereld veel van elkaar leren. Dit bleek meteen al op de eerste dag.

Wandelgangen

Heel waardevol zijn ook de onderlinge gesprekken in de wandelgangen tijdens de koffiepauze. Wat er allemaal in allerlei gespreksgroepen wordt uitgewisseld is onmogelijk na te gaan. Ikzelf kwam in gesprek met een ouderling uit Amerika, mr. Tom **VandenBerg** – de naam zegt het al: afkomstig uit Nederland, en wel uit Zwartsluis – over de situaties in de Christian Reformed Churches in Noord-Amerika. Hij behoort tot hen die, vanwege de schriftkriatie enz., zich van deze kerken hebben losgemaakt en maakt deel uit van de Orthodox Reformed Churches (de

naam is niet helemaal juist), die in aantal steeds toemen. Hij was van mening dat de ICRC van groot belang is, juist vanwege allerlei negatieve ontwikkelingen in bestaande kerken en kerkverbanden. Toen ik hem naar de plaats van het kerkverband vroeg – er zijn immers ook tendensen in Amerika om zich slechts tot het stichten van plaatselijke orthodoxe kerken te beperken – deelde hij mee dat de noodzaak van een goed verband van kerken door hem niet wordt ontkend.

Omdat hij bij een broer in Zwartsluis logeert vermeldde ik het bestaan van de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) aldaar. Ja, zei hij: dat weet ik, maar er bestaan daar grote moeite. Ik was daarvan niet op de hoogte, maar toen we verder spraken, bleek hij aan het bestaan van de Nederlands Gereformeerde Kerk naast de onze te denken. Toen kwam het gesprek als vanzelf op het gevaar van het *independentisme* en de tolerantie van de door ds. B. Telder en anderen ontwikkelde gedachte, dat er geen leven is onmiddellijk na het sterven. Van deze dwaalleer bleek hij niets te willen weten. Ja, uit zichzelf wees hij op de gedachten van de Nederlands gereformeerde professor B. Goudzwaard, die hij gevaarlijk achtte.

Opmerkelijk dat zaken die eens als 'klein vaderlands gedoe' door de 'Open Brief' werden afgewezen, op een internationale conferentie als belangrijk worden gezien. En dat in een meer of minder 'toevallig' gesprek met iemand die ver van Nederland leeft.

Vier nieuwe kerken

Er werden weer vier kerken tot de ICRC toegelaten. The Orthodox Presbyterian Church (USA) (16.000 leden), the Reformed Church in the United States (4000 leden), the Free Reformed Churches of North America (een zusterkerk van de Christelijke Gereformeerde Kerken met 2000 leden) en the Free Church of Central India.

Er bleek enige moeite te zijn inzake de toelating van the Reformed Church in the United States, aan wier voorganger, ds. R. Grossmann, op de synode van Leeuwarden 1990 openlijk de broederhand werd gereikt. Deze kerk heeft namelijk alleen de Heidelbergse Catechismus als grondslag.

Nu komt het me voor, dat dit als zodanig geen bezwaar hoeft op te leveren. Deze is immers geheel in overeenstemming met de grondslag van de ICRC: de Drie Formulieren van Eenheid en de Westminster Confessie. Ze wortelt daar als het ware in en valt geheel binnen de grenzen van deze Confessies. Deze kerkgemeenschap werd dan ook toegelaten.

Dit was dan een eerste impressie. Omdat de conferentie slechts tien dagen duurt – inmiddels hoorde ik dat deze periode iets is ingekort – en ons blad maar een weekblad is, lopen we achter. Wanneer het volgende nummer van ons blad verschijnt, is de conferentie al gesloten. Maar bij wijze van 'nabetrachting' hoop ik nog een eindindruk van deze conferentie te geven.

Ik vervolg nu met de weergave van de referaten die in de week van 6 tot 9 september zijn gehouden.

Recente kritiek op de Westminster Geloofsbelijdenis

Over dit onderwerp sprak ds. R.S. Ward uit Australië.

Hij onderscheidt in zijn referaat drie vormen van kritiek: a. kleine oneffenheden, b. kritiek die op misverstand berust, c. verkeerde weergave van de leer van de Schrift. Tot de kleine oneffenheden rekent Ward onder meer het feit dat Adam en Eva de wortels van het menselijk geslacht worden genoemd in plaats van Adam; het zo vaak omschrijven van Gods verbond als testament; de wijze waarop de geboorte van Christus beschreven wordt enz. Maar dergelijke vlekken tasten *inhoudelijk* de leer van deze Confessie niet aan. Zij die hun geloof hierin beleden zien, zijn immers niet van mening dat alle woorden volmaakt en onfeilbaar zijn, maar wel *de leer* die daarmee wordt voorgestaan. Dit stemt volledig overeen met wat al op de Dordtse Synode werd gezegd: aanvaarding van de leer van de confessie is geen vitzucht t.a.v. de belijdenis, alsof de woorden in deze confessie nooit veranderd zouden mogen worden.

Vervolgens wil de referent allerlei misverstanden afsnijden. Hij doet dit ten aanzien van de belijdenis inzake de schepping van de wereld in zes dagen, het behoud van vroeg gestorven kinderen en het typeren van de paus als anti-christ. Zij die deze kritiek oefenen, gebruiken deze als het Trojaanse paard om de vastheid van de belijdenis te ondermijnen, ten bate van een 'vloeiende' en *niet-bindende* belijdenis.

De leer over de Schrift

De zaken liggen veel zwaarder, wanneer de leer over de Schrift aan de orde komt. Ward wijst op de publikaties van G.C. Berkouwer, die het gezag van de Schrift wil beperken tot het reddend werk door God in Christus. Het gaat Berkouwer vooral om de *scopus*, het eerste doel van Gods Woord. Dat zou ook in de Westminster Confessie bedoeld zijn. Maar als daarin Gods Woord als regel voor geloof en leven wordt genoemd, betoogt de referent dat daarmee niet bedoeld is dat deze *beperkt* wordt tot leer en leven. Alle 66 boeken van de bijbel worden aanvaard als door Gods Geest ingegeven. Volgens hem wordt de woordelijke inspiratie duidelijk geleerd. Maar een extreem staan op de letter wijst hij af. Hij verwijst daartoe naar Herman Bavinck, die betoogde dat de Schrift geen exact wetenschappelijketaal spreekt.

Vervolgens gaat Ward in op de vraag, of de onfeilbaarheid van Gods Woord alleen maar de oorspronkelijke handschriften betreft. Onvolkomenheden in de overgeschreven en overgeleverde handschriften tasten de onfeilbaarheid van de oorspronkelijke tekst niet aan. Er bestaan wel verschillende lezingen in onderscheiden manuscripten, maar de gehele Schrift is bewaard gebleven als onfeilbaar Woord van God. Daarmee wil hij niet een bepaalde *vertaling* van de bijbel, zoals de King James Version, canoniseren. Hij verzet zich ook tegen de opvatting dat het Getuigenis van de Heilige Geest als een *innerlijk* getuigenis dient te worden opgevat. Dit Getuigenis

vindt plaats *door en met* het Woord van God.

Verder gaat Ward ook in op de omschrijving van de relatie van God tot Adam en Eva als *werkverbond*. Hij verzet zich tegen Barthiaanse gedachten die niet van het historisch bestaan van Adam willen weten. In de Westminsterse artikelen wordt enerzijds over werkverbond gesproken, maar anderzijds over verbond van leven. Maar dit is volgens hem slechts een zaak van *terminologie*, want ook Adam was afhankelijk van Gods gaven.

Verder verzet de referent zich tegen de Barthiaanse gedachte van algemene verzoening, die men in de Westminster Confessie wil inlezen. Wel is hij van mening, dat over *algemene genade* mag worden gesproken. Wie de vele verhandelingen van K. Schilder over dit onderwerp en deze term kent, zal Ward hierin niet zo gauw bijvallen. Over de verhouding van de overheid tot de kerk wordt breed geschreven. Daarbij komen ook Groen van Prinsterer en de AR-partij aan de orde. We memoreren dit slechts, omdat brede weergave niet mogelijk is.

Zichtbare en onzichtbare kerk

Het referaat loopt uit op de vaker aan de orde gestelde zaak: zichtbare en onzichtbare kerk, waarin de Westminster Confessie een andere taal schijnt te spreken dan de Nederlandse Geloofsbelijdenis. Bekend is dat dit spreken over zichtbare en onzichtbare kerk, een heet hangijzer op meer dan één ICRC is geweest. Het standpunt van Ward houdt in, dat hij verontwaardigde gedachte van de pluriformiteit van de kerk verwerpt. Hij stemt daarom in met wat dr. J. Faber hierover heeft geschreven. Maar volgens hem geeft de Westminster Confessie geen verkeerde definitie van de kerk. Wel geeft hij toe, dat van dit onderscheid vaak een verkeerd gebruik is gemaakt, om de plicht tot eenheid van de kerk te ontkennen en te ontwijken. De kerk heeft wel een onzichtbare zijde, maar mag als zodanig niet onzichtbaar worden genoemd. Er bestaan geen twee kerken, maar de ene kerk kan onder twee gezichtspunten worden gezien. De kerk die wij zien, kan niet losgemaakt worden van haar aard als vergadering van de ware belijders van Christus. Daarom houdt de Westminster Confessie ook vol dat er buiten de kerk geen zaligheid is.

Tegelijk wil de referent niet ontkennen dat de naam 'kerk' ook *aan* andere christelijke lichamen toekomt, al hebben ze allerlei dwalingen. Wie dit wel doet komt volgens hem tot een sectarische opvatting, al bedoelt men het goed. Een van zijn argumenten is dat Calvijn zelfs de Roomse Kerk nog in sommige opzichten als kerk *erken*de. Daarom werd ook de doop die daar bediend wordt door hem erkend. Over deze argumentatie is jarenlang in Nederland geschreven, met als conclusie dat Calvijn over 'ruïnes' van de Roomse kerk sprak, en dat erkenning van de doop nog niet erkenning van het *dopend instituut* als zodanig insluit. Maar daarover nu niet verder.

Volgens Ward is het de algemeen aanvaarde gereformeerde leer, dat de aanwezigheid van dwalingen of *misbruiken* geen reden mogen zijn om met een kerk te bre-

ken. Hij beroept zich daarvoor op Calvijn. Naar mijn oordeel ten onrechte. Want Calvijn betoogde wel tegenover de Dopersen, met hun ideaal van een perfecte kerk, dat men wegens gebreken niet met een kerk mag breken. Maar hij had daarbij vooral het *leven* van de kerkleden op het oog. Inzake de *leer* wilde hij wel enige tolerantie toestaan, maar tegelijk schreef hij dat hij niet 'de allerminste dwaling' wilde dulden. Ik kan dit nu niet verder *uitwerken*, maar verwijs naar mijn boek *Kerk en tucht bij Calvijn*.

Ward wil de onderscheiding *waar/vals* van de Nederlandse Geloofsbelijdenis in harmonie brengen *met* die van *zuiver/minder* zuiver in de Westminster Confessie. Dit lijkt me bij voorbaat niet mogelijk. Maar ik meen, dat daarvoor andere gronden moeten worden aangevoerd dan Ward hier doet. Hij stelt namelijk de vraag: welke kerken handelen in alle dingen naar het zuivere Woord van God? Het antwoord kan duidelijk zijn: geen enkele. Er bestaan geen volmaakte kerken in de wereld, evenmin als volmaakte kerkleden. Daarvan wist Calvijn ook mee te spreken; hij was geen perfectionist. Maar dat neemt niet weg, dat inzake de *leer* van de kerk, officieel geboekstaafd en gehandhaafd, door hem geen enkele dwaling werd toegestaan. Daarom meten we de kerk niet af naar de heiligheid van het leven van de kerkleden, maar wel naar de handhaving van de gezondmakende leer.

Ik ben van overtuiging, dat de Gereformeerde Kerken in Nederland juist ten aanzien van de belijdenis over de kerk, door schade en schande het een en ander geleerd hebben. Ons past een bescheiden opstelling, want we beseffen heel goed dat het kerkvergaderend werk van Christus wereldwijd is. Daarom dienen we ook van elkaar te leren. Maar inzake de leer over de kerk, zijn sinds de jaren dertig in Nederland veel zaken onderzocht en uitgedragen, die voor de ICRC toch niet zonder betekenis zijn. Inmiddels wist het ND van 4 sept. j.l. te melden, dat er overeenstemming is geconstateerd tussen diverse belijdenissen inzake het spreken over de kerk. De daartoe benoemde commissie bracht hierover rapport uit. Ze heeft vooral de Schotse Confessie met de Nederlandse Geloofsbelijdenis vergeleken. Maar door verschillende *afgevaardigden* werd opgemerkt, dat haar rapport nauwelijks aandacht heeft gegeven aan het belijden inzake de kerk in de Westminster Confessie. Volgens de samenroeper van de commissie, prof. dr. J. Faber, hangt dit samen met het feit dat de Schotse Confessie op dit punt *kernachtiger formuleert*, terwijl hetzelfde in de Westminster Confessie op uiteenlopende plaatsen wordt gezegd. Dat er een *opmerkelijke* overeenstemming werd geconstateerd tussen de Schotse en Nederlandse Confessie, verwondert me niet. Immers, in Hoofdstuk 18 van de Schotse Confessie worden als kenmerken van de ware kerk genoemd: de zuivere prediking van Gods Woord, de juiste bediening van de sacramenten en de kerkelijke tucht. Geheel in *overeenstemming* met de Nederlandse Geloofsbelijdenis. En wat de leer over de kerk in de Westminster Confessie betreft: al in 1647 heeft de kerk van Schotland uitgesproken, dat

in deze Confessie niets gevonden is dat in strijd is met de aangenomen leer van de kerk. Via deze principiële verklaring van overeenstemming **kunnen** wij m.i., bijna 350 jaar later, hetzelfde zeggen. We spreken de wens uit, dat hiermee aan de discussies over de leer van de kerk in de Westminster Confessie een einde is gekomen.

Tenslotte: Aan het eind van zijn referaat spreekt Ward de wens uit, dat de tekst van de Westminster Confessie en van de Drie Formulieren van Eenheid, in het huidige Engels mogen worden uitgegeven. Wat de Drie Formulieren betreft is dat in het Nederlands al gebeurd. Een gemeenschappelijke uitgave in het Engels zou inderdaad een belangrijke rol kunnen vervullen voor de verbreiding van het gereformeerde geloof naar de Schriften.

Heilshistorischeprediking

Prof. drs. H.M. Ohmann hield een referaat over 'Redemptive Historical Preaching'.

Hij begon met te wijzen op het verschil tussen heidense godsdiensten en de christelijke religie. De laatste gaat uit van het verschil tussen Schepper en schepsel, ziet God in de geschiedenis werken en houdt vast aan het uniek karakter van elk mens. In zijn Openbaring past God zich aan bij het bevattingsvermogen van de mens. Hij werkt zijn plan in de geschiedenis uit. Daarom maakt de heilsgeschiedenisdeel uit van de geschiedenis.

Bij het lezen van de bijbel dienen we steeds het historisch moment in rekening te brengen, wat niet betekent dat er geen verbinding bestaat tussen heden en verleden. Het is immers *dezelfde* God die heilbrengend in de geschiedenis werkt. Het gaat ook om één en dezelfde kerk in Oude en Nieuwe Testament tot op vandaag.

De geschiedenis kent voortgang. God leidt alles naar het door Hem bepaalde doel. Helaas houdt voortgang in de tijd niet in dat mensen er ook op vooruitgaan, geleerd door de waarschuwendellessen van de geschiedenis.

Toch bereikt God zijn doel. Hij laat niet varen het werk van zijn handen. Daarom dient de prediking Gods raad tot onze verlossing te ontvouwen. In het centrum daarvan staat Jezus Christus. Dit betekent niet, dat men van elke tekst in het OT rechtstreeks een lijn naar het kruis van Christus moet trekken. Maar we dienen Hem wel te zien werken in het OT. Hij leidde Israël uit Egypte, Hij bracht het in het beloofde land, Hij voerde het in **ballingschap** en deed een rest terugkeren. Op deze wijze worden ook de contouren van de Nieuwtestamentische kerk zichtbaar. Daarbij mogen bijbelse figuren als Ehud, Jaël, Simson en Jefta niet zo maar tot voorbeeld gesteld worden. Dit geldt ook van personen in het NT.

Christus staat in het middelpunt. Zo delen de evangeliën mee wat Jezus is *begonnen* te doen en de Handelingen, hoe Hij zijn werk *voortzette*. De geschiedenis van het heil, zoals de bijbel die beschrijft, zet zich voort in de kerkgeschiedenis. Wel is de *Openbaringsgeschiedenis* tot een afsluiting gekomen, maar niet de geschiedenis *zelf*. Daarom moeten de dienaren van het Woord de boodschap zelf goed ter **harte** nemen. Ze dienen de wereld van het

verleden te kennen en ook op de hoogte te zijn van het heden. Zo alleen kunnen ze de plaats van de kerk in de huidige wereld aangeven.

De referent was van plan, op de Conferentie het onderwerp van heilshistorische prediking, ook te confronteren met de opvattingen van dr. J.G. Geeikerken en Karl Barth, en eveneens met het onjuiste dilemma **subjectief-objectief**.

Tot slot onderstreept hij nog drie dingen: a. laat de geschiedenis blijven wat ze is: geschiedenis, b. laat ze in het brede kader waarin erover wordt gesproken, c. doe recht aan elk element in het verhaal.

Hij waarschuwt tegen verpsychologisering, moralisering en allegorisering, tenzij de Schrift zelf daartoe recht geeft. Ook verwerpt hij het opsplitsen van de gemeente in allerlei categorieën met onderscheiden kenmerken. Ware **zelfbeproeving** bestaat in het voortdurend zich afvragen of men leeft uit het geloof in heiliging en gehoorzaamheid.

Christologie en zending

Prof. A.I. Macleod uit Schotland bracht een breed referaat over Christology and **mission**. Hij begint ermee Christus als de inhoud en de bringer van het evangelie te tekenen. De gehele Christus dient dan ook door de zending gepredikt te worden. Daarom dient een 'weke' Christologie afgewezen te worden.

De referent werkt dit aldus uit. De *goddelijke* Christus dient te worden verkondigd, die tegelijk ook de *menselijke* Christus is. Hij moet verder als de *gekruisigde* en *opgestane* worden gepredikt. Ook als de *terugkerende* en *nodigende* Christus.

Tegenover allerlei modern-theologische meningen houdt Macleod vol dat er geen andere Redder gegeven is, en dat andere godsdiensten niet gezien mogen worden als voorstadia van het christelijk geloof.

Aanhangers van andere godsdiensten kunnen niet erkend worden als 'inclusieve' christenen. Hij is van mening dat de grens van het absurde wordt gepasseerd, wanneer zogeheten christelijke theologen wijzer willen zijn dan Christus door aan Hem zijn unieke plaats te ontzeggen. Bij andere godsdiensten keren de stichters tot stof weer en blijft alleen hun leer achter. Maar Christus zelf is de altijd levende. Andere godsdiensten kennen wel 'wijze spreuken', maar geen enkele spreekt over verzoening van de zonden.

Verder wijst de referent erop dat het christelijk geloof niet gefundeerd is in de Westerse cultuur. We ontvingen dit geloof immers uit Azië; de vroege ontwikkeling vond plaats in Noord-Afrika; en nu is het een wereldgodsdienst. Daarom is de unieke Christus ook de *universele* Christus.

Vervolgens ziet de referent onder ogen, hoe men over hen die niet door het evangelie zijn bereikt moet denken. Er zijn drie standpunten. Ze krijgen na hun sterven nog een kans tot bekering. Ze worden gered, ook al hebben ze nooit van Christus gehoord. Daarbij wordt een onjuist beroep gedaan op wat de Westminster Confessie zegt over vroeg stervende kinderen: uitverkoren kinderen die vroeg

sterven worden door Christus gered, omdat ze nog niet in staat waren Gods Woord te horen. Daaruit concluderen sommigen dat dit ook geldt van heidenen die Gods Woord niet gehoord hebben. Macleod verwerpt deze parallelisering.

Hij aanvaardt met een beroep op veel Schriftplaatsen de derde overtuiging: zij die nooit van Christus gehoord hebben gaan verloren, omdat zij volgens Romeinen 1 Gods waarheid in ongerechtigheid ten onder houden. Maar daaruit vloeit wel de klemmende noodzaak tot zending-drijven voort! Daarmee onderstreept hij Gods welgemeend aanbod van genade. Ook snijdt hij de kwestie aan, op welke wijze het evangelie in andere culturen moet worden gebracht. Wel vertalen, maar niet aanpassen van het evangelie.

In een volgend onderdeel van zijn referaat werkt Macleod breed uit dat het evangelie van Christus wortelt in de eeuwigheid en theocentrisch is. Hij wijst erop dat in de laatste decennia de term 'Missio Dei' is geïntroduceerd en vermeldt daarbij met name David Bosch, over wie ook drs. Haak breed gesproken heeft.

Volgens de referent wordt daarmee een **trinitarisch fundament** onder het zendingswerk gelegd. Wanneer hij deze gedachten verder uitwerkt, komt een groot aantal auteurs met veel citaten aan het woord.

Maar meteen al bij het begin, wanneer Christus als het **voornaamste voorbeeld** wordt genoemd en het **incarnatie-model** wordt geïntroduceerd, vraag ik me af, of hier niet te naïef en te onkritisch met de 'Missio Dei'-gedachte wordt gewerkt. Ik vind het achteraf dan ook plezierig dat ik zo breed het referaat van drs. Haak heb **weergegeven**, die fundamentele kritiek op de concepten van Bosch en anderen heeft uitgebracht. Dit punt heeft op de Conferentie in de bespreking ook de nodige aandacht gekregen. Tegelijk ontken ik niet, dat wat hier breed door Macleod wordt weergegeven, waardevol en zonder meer niet in strijd met de Schrift komt. Het betreft opmerkingen en **citaten** waarmee we als zodanig instemmen. Maar over het **kader**, waarin alles staat, ben ik niet gerust.

Ik volsta nu met een korte weergave van deze gedachten.

Allereerst wordt gehandeld over **Christus als voorbeeld**.

Een beroep wordt gedaan op Johannes 20 : 21, waar Christus tegen de **discipelen** zegt: 'Zoals de Vader Mij gezonden heeft, zend Ik ook u'. Drs. Haak heeft over dit schriftberoep het zijne gezegd. Maar zonder commentaar wordt hier geconcludeerd, dat Jezus zelf model staat voor het latere zendingswerk. Dit wordt dan in het referaat als volgt uitgewerkt.

1. De menswording van Christus is een voorbeeld voor het zendingswerk.
2. Door het uitdragen van het evangelie volgen wij de traditie van Jezus, die zich niet tot één plaats beperkte.
3. Jezus zocht naast de scharen ook de personen. En Hij benaderde ieder mens op een verschillende manier.
4. Woord en daad gingen bij Christus hand in hand. Daarom moet er samenhang zijn tussen zending en sociaal werk.

Vervolgens wordt gesproken over **de verhoogde Christus**. Hij heeft het bekende zendingsbevel gegeven: Gaat heen in de hele wereld en predikt het evangelie. In Lukas wordt gezegd wat Jezus is **begonnen** te doen en in Handelingen hoe Jezus dit **voortzette**. De verhoogde Christus heeft de Geest van de zending met Pinksteren uitgestort. Het spreken in tongen is een symbool van de **internationale** taak van de zending. In dit verband vestigt Macleod terecht de aandacht op de Christocentrische preek van Petrus. Ook Paulus stelt in zijn brieven Christus centraal en in Openbaring wordt de overwinning van Christus getoond.

Aan het slot van zijn referaat citeert Macleod met **instemming** de Heidelbergse Catechismus: De Zoon van God vergadert van het begin van de wereld tot haar eind uit het hele menselijke geslacht zijn kerk in eenheid van het geloof. Hij concludeert: Christus bracht het evangelie tot stand, Hij is ook de centrale inhoud van dit evangelie. Wie zich dus gewonnen geeft aan het evangelie geeft zich gewonnen aan Jezus Christus zelf.

Ik heb vernomen dat in de discussie over dit referaat de overeenstemming tussen drs. Haak en prof. Macleod **groter** was, dan zich aanvankelijk liet vermoeden. Dit stemt tot blijdschap.

Tolerantie

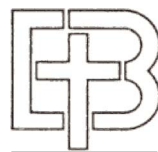
Het referaat van prof. J. Kamphuis over 'Tolerantie' werd, in afwijking van het oorspronkelijke rooster, op woensdag 8 september gehouden. De bespreking daarvan vond plaats op donderdagmorgen 9 september. In aanmerking genomen de vele deelnemers aan deze **conferentie** met hun verschillende achtergronden, vormt dit onderwerp uiteraard een belangrijke afsluiting van deze conferentie. Daar prof. Kamphuis het **voornemen** heeft zijn referaat januari 1994 in ons blad te publiceren, lopen we daarop niet vooruit. Wellicht ziet hij kans ook de bespreking van zijn referaat daarin te betrekken.

We volstaan nu met de constatering dat deze derde ICRC op donderdagavond 9 september wordt gesloten.

In een volgend nummer van ons blad hopen we nog een nabeschuwing te geven.

W.G. de Vries

De Elisabethbode:

Elisabethbode

blad met een hart,
het hart van het evangelie!
STICHTING ELISABETHBODE
RUURLO
Postbus 2 - 7260 AA Ruurlo
Tel. 05735-2233

De Elisabethbode:

weekblad voor het dagelijks leven!

Vraag eens een gratis proefnummer aan

NIEUWE CURSUS 'VAN GISTEREN NAAR MORGEN'

De werkgroep 'Van Gisteren naar Morgen' zal Deo Volente in het seizoen 1993-1994 een nieuwe cursus organiseren.

In de afgelopen jaren besteedden we aandacht aan vier 'wegwijzers': Augustinus, Calvijn, Kuyper en Schilder.

Daarna aan vier 'stroomversnellingen': Hervorming, Dordt, Afscheiding en Vereniging. Onze derde cursus had als thema 'ontmoeting en confrontatie' en ging over gereformeerd en dopers, bevindelijk, evangelisch en modern.

Dit seizoen willen we ons richten op het thema 'De Gereformeerde Kerken in de twintigste eeuw', opnieuw in een viertal avonden. Achtereenvolgens zal aandacht gevraagd worden voor de twintiger, de dertiger, de veertiger en de zestiger jaren.

We willen de cursus aanbieden in tien plaatsen. Per plaats is wel een minimum aantal cursisten nodig om de cursus te laten doorgaan.

Waarom deze cursussen?

De werkgroep 'Van Gisteren naar Morgen' bestaat uit mensen uit het gereformeerd onderwijs, de Theologische Universiteit Kampen, het Gereformeerd Wetenschappelijk Genootschap en het Gereformeerd Vormingsinstituut. Zij zetten dit onderwijsproject op in samenwerking met het weekblad *De Reformatie*.

Wat is de bedoeling van dit project?

Wij staan allen steeds opnieuw voor de belangrijke vraag: Wat betekent het gereformeerd te zijn in deze tijd?

De geschiedenis is niet bij ons begonnen. We hebben gezamenlijk al een heel verleden achter ons.

Maar van het gereformeerde denken van vorige generaties weten we vaak te weinig af. Daarom is het goed onze kennis van de gereformeerde traditie te vergroten.

En dat niet alleen voor mensen met een bijzondere belangstelling voor geschiedenis. Maar voor allen. En dan niet om terug te grijpen naar opvattingen die hun tijd gehad hebben. Of om monumenten te restaureren. Maar om zaken die waardevol zijn gebleken, ook toegankelijk en beschikbaar te houden voor de toekomst.

We willen belangrijke stukken traditie weer levend voor het voetlicht plaatsen. En daardoor liefde wekken voor de gereformeerde levensovertuiging. Zodat we steeds meer beseffen: ook in de open en veelvormige cultuur van vandaag is het fijn om gereformeerd te zijn.

Voor wie zijn deze cursussen?

De cursus is bestemd voor gereformeerde mensen die meer willen weten van hun eigen traditie. Met name voor jonge mensen, maar beslist niet alleen voor hen. Een van de mooie dingen van de cursussen is, dat je op de cursusavonden zowel jong als oud ontmoet. En ook niet alleen de slimmeriken met een bepaalde opleiding. Er wordt geen speciale voorkennis verondersteld. Ieder die interesse heeft, kan meedoen en is hartelijk welkom.

Opzet

De cursus zal georganiseerd worden in Alkmaar, Amersfoort, Eindhoven, Enschede, Goes, Groningen, Hardenberg, Leeuwarden, Rotterdam en Zwolle. Ze bestaat uit vier avonden, twee in het najaar en twee in het voorjaar. Voorafgaand aan elke cursusavond verschijnt in *De Reformatie* een schets over het onderwerp. De katernen kunnen ook apart besteld worden.

In deze schetsen wordt schriftelijk informatie gegeven, vooral over de geschiedenis van de betreffende periode. Tijdens de cursusavond diept de docent de stof verder uit. En spitst die ook toe op de actualiteit: wat heb je hieraan voor vandaag en morgen?

Onderwerpen

De eerste avond (oktober-november) zal het gaan over *gereformeerd-zijn na de Eerste Wereldoorlog, in de twintiger jaren*.

Wat betekent gereformeerd-zijn eigenlijk nog als de wereld in nood (WO I!) verkeert? Er zijn zelfvoldane ouderen. Ook zijn er jongeren die eigenlijk wel genoeg hebben van het 'bekrompen' gereformeerd milieu.

Hoe staan jongeren en ouderen tegenover vragen over de

grenzen van de kerk (zaak Netelenbos) of de uitbouw van de gereformeerde belijdenis? Hoe kijkt men aan tegen vragen over het gezag van de Schrift (zaak Geelkerken)? Al of niet vrouwenkiesrecht? En hoe wordt onze liturgie vormt?

Gereformeerd Nederland heeft veel te danken aan Kuyper en Bavinck. Maar wat te doen met de erfenis van deze voorgangers? Alleen bewaren of er opnieuw over denken? Maar hoe dan?

En wat heeft de nieuwe theoloog Karl Barth te zeggen aan ons adres?

Docenten: ds. G. Gunnink, prof. dr. C. Trimp en ds. H. Veldman.

De tweede avond (november-december) wordt besteed aan *de spanningen rond de koers van de Gereformeerde Kerken in de dertiger jaren*.

Kerkgrenzen zijn toch maar betrekkelijk, zeggen sommigen. Ja? Kun je als gereformeerd christen best wel samenwerken met hen die de gereformeerde belijdenis op onderdelen niet meer serieus nemen? Is de belijdenis alleen een kerkelijk document? In de jaren dertig blijkt, dat men in de Gereformeerde Kerken steeds meer uiteenlopende antwoorden op deze vragen geeft.

Is het fascisme een bedreiging voor geloof en kerk? Schilder zet een anti-fascistische koers uit, maar niet iedereen is daar blij mee.

Hoe staan de Gereformeerde Kerken tegenover de Christelijke Gereformeerde Kerk? Hoe ziet de ware oecumene eruit? Afscheiding en Doleantie worden herdacht, maar hoe merk je iets van de samenbindende kracht van de Drie Formulieren van Eenheid?

Spanningen worden voelbaar, veroorzaakt door VU-professoren tegen Kampen. Dreigt er uit Kampen werkelijk deformatie? De synodes gaan zich ermee bemoeien. Crisisverschijnselen...

Docenten: ds. H.R. Schaafsma, ds. H. Veldman, dr. W.G. de Vries.

De derde avond (januari-maart) is het onderwerp *kerkverwoesting en kerkherstel (de jaren veertig)*.

De wereld in vlammen. De Gereformeerde Kerken in beroering. De meningsverschillen, onder andere over algemene genade, genadeverbond en pluriformiteit der kerk, worden verheven tot leergeschillen en dwalingen. Ondanks de bezetting zet de synode haar werk door, ook na de arrestatie van Schilder en het verschijningsverbod voor *De Reformatie*.

In 1942 worden officiële uitspraken gedaan over verbond en doop; kuyperiaanse opvattingen worden opgelegd en bindend verklaard. De synodale oppermacht geeft geen ruimte aan bijbels-confessioneel verzet. Honderden ambtsdragers worden geschorst en afgezet, met verloochening van het Doleantie-kerkrecht.

11 augustus 1944 begint met de Vrijmaking het herstel van de kerk. De landelijke doorwerking wordt echter belemmerd door het oorlogsgeweld.

Na de kerkelijke vrijmaking komt geleidelijk aan een doorwerking van deze reformatie op andere terreinen van het leven.

In 1948 worden in de vrijgemaakte Gereformeerde Kerken acties gevoerd voor terugkeer naar de synodale kerken.

Docenten: prof. J. Kamphuis, ds. H. van Veen en prof. dr. M. te Velde.

De laatste avond (april-mei) wordt gewijd aan *de crisis inzake de Vrijmaking, de belijdenis en het kerkverband in de jaren zestig*.

Na de Vrijmaking bloeit nieuw kerkelijk leven op in gehoorzaamheid aan Gods Woord en in trouw aan de gereformeerde belijdenis. Kerkelijke instellingen en gereformeerde organisaties werken aan behoud en vernieuwing van het totale christelijke leven. Maar de interne eenheid dreigt verloren te gaan, doordat niet ieder wil meewerken aan deze 'doorgaande reformatie'. Was de Vrijmaking een reformatie of een broedertwist? Hoe strak moet in de gereformeerde kerken de binding aan de belijdenis zijn? Wat is de betekenis van het kerkverband voor de zelfstandige plaatselijke kerk? Verschil van opvattingen hierover leidt tot de crisis rond de Open Brief in 1965-1967 en het ontstaan van de Nederlands Gereformeerde Kerken.

Docenten: ds. H.J.J. Feenstra, ds. A. de Snoo en ds. A.J. van Zuijlekom.

Kosten en aanmelding

Deelname aan de cursus kost per avond f 7,50.

Voor de hele cursus betaalt u f 25,-.

De schetsen vindt u in *De Reformatie*.

Losse schetsen kosten f 5,- per avond, inclusief verzendkosten.

Voor alle avonden inclusief vier schetsen, betaalt u dan dus f 45,-.

U kunt zich aanmelden door overmaking van het verschuldigde bedrag op postrekening 312922 t.n.v. onderwijsproject GM-GVI, Zwolle, onder vermelding van GM-cursus, plaats, en eventueel schetsen.

Informatie

Wie meer informatie wenst, kan terecht bij de secretaris van de werkgroep, de heer P. Poortinga, Horlo 29, 3891 BK Zeewolde, telefoon (03242) 1035.

De moeilijkste en meest omvangrijke zaken vragen ter synode de meeste voorbereiding en worden zo vanzelf voor het laatst bewaard. Dat geldt in ieder geval voor de materie van het vrouwenstemrecht in de kerk. Door meerdere particuliere synoden was deze zaak geagendeerd; de uitspraak van de G.S. Groningen-Zuid '78 heeft niet echt rust kunnen brengen in de kerken.

We mogen wel zeggen dat nu de zaak tot de bodem is uitgespit. In een meer dan 100 bladzijden tellend rapport zijn alle gegevens en argumenten gewogen en geordend. Uiteraard is dat te veel om hier ook maar een samenvatting van te geven. Maar toch is er in het kort wel iets te zeggen.

Tegen de uitspraak van de G.S. Groningen-Zuid '78 zijn 4 bezwaren in te brengen:

1. te weinig is in rekening gebracht dat Christus de kerk regeert; Hij roept tot het ambt; wanneer de gemeente daarbij haar voorkeur mag uitspreken regeert zij niet over de kerkeraad of over de gekandideerden;
2. te veel is uit het oog verloren dat het geheel van de verkiezing plaats vindt onder leiding van de kerkeraad; de beoordeling op de geschiktheid vindt in de kerkeraad plaats; de gemeente onderwerpt zich aan die talstelling en spreekt zo haar voorkeur uit; in het geheel van deze onderworpenheid hoeft de zuster in de gemeente haar eigen plaats niet te verlaten of te verloochenen om haar stem uit te brengen;
3. het stemmen is een onderdeel van de totale verkiezingsprocedure; ten onrechte is dit deel op zichzelf genomen en is ervan gezegd dat daarin de vrouw een 'eigen beslissende stem' heeft; niemand heeft bij de verkiezing een beslissende stem, de gemeente spreekt in haar geheel; nergens is ook verboden dat de vrouw een eigen stem heeft, als zij daarbij haar eigen plaats maar niet verlaat;
4. het Schriftbewijs voor de stellige uitspraak van de G.S. Groningen-Zuid '78 schiet te kort. Slechts twee (!) Schriftplaatsen worden daarin genoemd, waarvan bovendien niet kan worden volgehouden dat zij betrekking hebben op de verkiezing van ambtsdragers.

Met name 1 Cor. 14 : 34-36 is in dit verband een gevleugeld woord geworden, dat de vrouwen in de gemeente moeten zwijgen. Maar zouden wij dat gebod nu overtreden? Op overtuigende wijze mochten wij zien van niet. Immers, 1 Cor. 14 gaat over de gang van zaken in de eredienst, de profetie werd toen publiek beoordeeld; daarbij moest de vrouw zwijgen. Maar een verkiezing vindt plaats buiten de eredienst; niemand spreekt daarbij publiek want zij is **geheim**; er wordt niet beoordeeld want het oordeel blijft bij de kerkeraad; niemand spreekt individueel want de gemeente spreekt in haar geheel; en ieder onderwerpt zich aan de leiding van de kerkeraad... Die verschillen zijn te veel en te groot om dit Schriftbewijs nog langer te handhaven.

Uitvoerig wordt ook doorgesproken over het eigenaardige van de verkiezing van ambtsdragers. Het is zeker de

moeite waard het rapport nader te bestuderen!

En geven we nu niet toe aan de tijdgeest? We hebben ons eerlijk met die vraag geconfronteerd. En we hebben gezegd: **als** God het ons zou verbieden, dan zouden we ons daaraan houden, ook al kost ons dat als kerken een isolement. Maar aan de andere kant, als God het ons niet verbiedt, dan vervreemden wij onnodig mensen binnen en buiten de kerk van het evangelie als wij dit soort regels in stand houden. Bovendien is de vraag al heel oud, professor Lindeboom was al een voorstander van het vrouwenkiesrecht! Hem kunnen wij toch moeilijk betichten van het streven naar emancipatie, het woord bestond toen nog niet eens. Trouwens, wist u dat deze praktijk, dat ook de zusters meestemmen, al jaren bestaat in de Christelijke Gereformeerde Kerken?

En zou dit een hellend vlak zijn, waarlangs wij afglijden naar het passief kiesrecht? Ook dat vroegen wij ons af. Maar uitdrukkelijk wordt ook gesteld, dat aan de vrouw het leer- en regeerambt niet toekomt. Daarom spreken wij voor de zekerheid niet meer over kiesrecht (dat ook passief kan zijn) maar over stemrecht (dat voor geen misverstand vatbaar is).

U begrijpt, het is nog maar een greep, en heel kort gezegd. Als impressie is het nu voldoende, maar zodra de tekst voor iedereen beschikbaar is zal er heel wat gespreksstof in de gemeenten zijn. Leerzaam en (naar wij vurig hopen) samenbindend! Want het heerlijke van dit rapport is, en trouwens ook van heel deze synode, dat tot op de bodem wordt doorgevraagd naar Schriftuurlijke argumenten. Je kunt met allerlei verschillende gedachten aan een onderwerp beginnen, zo zal dat in de gemeenten straks ook ongetwijfeld gaan, maar als alle eigen benaderingen echt worden onderworpen aan wat God zegt **krijg** je een grote eensgezindheid en een sterke verbondenheid. Dan maak je het mee dat mensen 180 graden draaien en dat ze er zelf blij om zijn.

Een geheel andere en ook grote zaak was de vraag om de oprichting van een instituut voor **gereformeerde** theologische toerusting. Dit voorstel was afkomstig van de P.S.Gelderland. Zoals u wellicht weet werd daar onlangs een nieuw zendingswerk ter hand genomen, in Oekraïne. Maar daaraan voorafgaand waren de broeders in Gelderland geattendeerd op tal van mogelijkheden voor zending en kerkelijk opbouwwerk waaraan zij hun krachten zouden kunnen gaan wijden. Daar waren ook tips bij, die wellicht op een heel andere manier gehonoreerd zouden kunnen worden. Stel je voor, dat je wat buitenlandse studenten hiernaartoe zou kunnen **krijgen** om hen verder bekend te maken met de gereformeerde theologie. Wat zou je dan efficiënt bezig kunnen zijn als je aan verschillende groepjes kortlopende cursussen zou aanbieden. Dan hoeft je niet overal iemand heen te sturen, maar zij komen hier en wij kunnen hen van vanuit meerdere deskundigheden iets meegeven. Ook zouden gast-docenten uitgezonden kunnen worden naar buitenlandse kerken en theologische instituten die daarom vragen. Kortom, een veelzijdig en origineel plan.

Over het algemeen was hiervoor veel bijval. De moeite was alleen dat de concrete opzet, inrichting en organisatie nog te vaag waren om tot oprichting te besluiten. Ook kon niemand toezeggen dat er echt aanmeldingen zouden komen. Bovendien is het goed zoiets te overleggen met je buitenlandse zusterkerken, enz. De gelderse deputaten die de plannen hadden uitgewerkt hadden al wel veel werk verzet, maar op hun resultaat zal nog verder gebouwd moeten worden. Vandaar het besluit dat de mogelijkheden onderzocht zullen worden en dat eventueel ook de haalbaarheid van de doelstelling al in de praktijk getoetst zal worden.

Op donderdag 9 september werd een mooie serie besluiten genomen ten aanzien van de aangepaste kerkdiensten met speciale aandacht voor broeders en zusters met een verstandelijke handicap. Vanuit de kerken waren allerlei vragen voorgelegd: of die kerkdiensten wel geoorloofd zijn of dat het samenkomsten zouden moeten zijn; of er ook andere liederen gezongen mogen worden dan uit het kerkboek, en zo meer. Wie geen vreemde op dit terrein is weet, dat hierover binnen de kerken verschil van mening én praktijk bestaat. Welnu, na brede bespreking besloot de synode de vraag of deze speciale kerkdiensten geoorloofd en nuttig zijn, bevestigend te beantwoorden. En bovendien, dat in deze erediensten mag worden afgeweken van de artt. 65b en 67 van de kerkorde, die handelen over de orde van dienst en het gebruik van het kerkboek. Ook werd de aanbeveling erbij gedaan, wanneer deze aanpassingen ingrijpend zijn, deze speciale diensten te beleggen als extra diensten, hoewel het in de vrijheid van de kerkeraden blijft om hierin te handelen naar bevind van zaken. Dat is nogal wat.

Dit betekent niet, laat ik daarmee beginnen, dat onze gehandicapte broeders en zusters 's zondags in de gewone erediensten te kort komen. Op die manier hebben wij niet gesproken. De Heilige Geest is machtig ook hun harten te bereiken. Maar het is **wèl** goed voor de **zwaksten** in de gemeente af en toe iets extra's te doen.

Ook moeten het geen kinder-nevendiensten worden, beslist niet! Onze verstandelijk gehandicapte broeders en zusters zijn geen kinderen. Zij worden volwassen mensen, alleen werkt hun verstand anders dan het onze. Daardoor hebben zij een eigen vorm van communicatie. Nu is het de bedoeling van die aangepaste diensten dat het evangelie in hun belevingswereld wordt gebracht en dat zij er ook op kunnen reageren op de manier die *bij* hen past, en dit ten aanzien van alle onderdelen van die dienst. Dat heeft dus niets te maken met grappig of kinderachtig doen, dat verwachten zij niet, een kerkdienst is serieus. **Maar** het kan wel **betekenen**, vanwege de **aangepaste** communicatie, dat andere gemeenteleden dit (nog) niet kunnen volgen of waarderen. Vandaar de aanbeveling: forceer dit niet. Schotel niet de hele gemeente een aangepaste zondagmiddagdienst voor wanneer zij daar niet aan toe is. In een extra dienst staat het een ieder vrij om te komen. De praktijk leert dat er altijd voldoende be-

langstelling voor bestaat, zodat we niet hoeven te vrezen voor een isolement van deze broeders en zusters met een handicap. Die kant wil natuurlijk niemand op.

Maar laat de samenkomst wel een kerkdienst zijn. Het is ten volle ontmoeting met God.

De vraag werd nog wel gesteld, of dit nu het begin is van categoriale kerkdiensten. Daarop echter kon het antwoord gerust ontkennend zijn. Categoriale diensten zijn diensten voor groepen in de gemeente (zieken, bejaarden, militairen, enz.) die elk een eigen boodschap daarin **meekrijgen**, een aangepaste boodschap. Maar hier gaat het niet om een aangepaste boodschap, maar om een aangepaste taal. Dat is iets wat vaker is voorgekomen en nog voorkomt: in het Frans, in het Engels, of... in de doventaal!

Tenslotte werd ook besloten tot de instelling van een **deputaatschap**, om de ervaringen op dit gebied te inventariseren en kerken daarmee van dienst te zijn. Al met al zijn wij hiermee nu een hele stap verder gekomen.

Op vrijdag 10 september viel er nog een belangrijk besluit ten aanzien van de Gereformeerde Missiologische Opleiding. Deze opleiding bestaat nu een aantal jaren en is bedoeld voor hen die als predikant naar het buitenland vertrekken. Ook de vereniging De Verre Naasten maakt er wel gebruik van. In een eenjarige cursus worden dan allerlei deskundigheden bij elkaar gebracht ten aanzien van het zendingswerk in het algemeen én van het gekozen zendingsterrein in het bijzonder. Dat is dus voor ieder weer anders, terwijl ook de studenten elk op een verschillend moment arriveren.

Het was gebleken dat hieraan veel meer werk vast zit dan door de beschikbare medewerkers kon worden verzet. Alle hulde voor hun inzet, maar nu vroegen de **deputaten-curatoren** van de GMO toch dringend om een theoloog voor full-time in vaste dienst.

Dat gaf een brede discussie. Niet over de hoeveelheid werk, die was wel duidelijk. Maar werd de organisatie zo wel optimaal? Een instituut als de GMO moet juist organisatorisch heel sterk zijn, en de vraag werd gesteld of je dat bereikt door het aanstellen van een theoloog met kennis van zendingszaken en beschikkend over organisatorische kwaliteiten. Zou het niet beter zijn dit werk te splitsen: een theoloog voor de studiebegeleiding (wellicht part-time) en dan de organisatie in handen van een ervaren instelling? De meningen liepen uiteen. Een stemming moest uitkomst bieden: de vergadering koos voor de ene man met de vele kwaliteiten, die evenwel voor zijn bureauwerk hulp mag vragen aan een gereformeerde organisatie. De praktijk zal moeten leren of dit voldoende is. In ieder geval is het een uitbreidingen die gunnen wij de GMO van **harte**.

Daarbij laat ik het deze keer. De week is weer om, en als u dit leest is de generale synode verleden tijd. Alleen haar besluiten zijn er nog, maar die komen nu voor de verantwoordelijkheid van de kerken.

De volgende keer hoop ik u iets te vertellen over de laatste synodeweek.

B. Luiten

'Aanschouw het verbond'

Vanuit Psalm 74 : 20 wordt door de Gereformeerde Bond in de Hervormde Kerk steeds weer betoogd dat daarmee vandaag 'de vaderlandse kerk' bedoeld zou zijn, met welke men dus niet breken mag. Zo heeft de voorzitter van deze bond op de ambtsdragersvergadering van 21 november 1992 te Putten gezegd: 'Krachtens zijn verbondstrouw heeft de Heere in ons land de vaderlandse kerk gesticht, die nu de naam van Nederlandse Hervormde Kerk draagt'. Wij kennen deze opvatting, die al tientallen jaren wordt gelanceerd, om het breken met deze volkskerk te veroordelen.

In een artikel in *Hervormd Weekblad* van 5 augustus jl. neemt dr. J.J.C. Dee dit beroep op Gods verbond nader onder de loep. We geven hieruit het volgende door:

'Aanschouw het verbond'? Dat is niet blijven staan bij de redering: de Hervormde Kerk is de kerk van het verbond – dat is een statische verbondsbeschouwing met een statisch verbondsinstituut. Maar het is: de echte verbondsgehoorzaamheid voor de aandacht plaatsen. Wie moeite heeft met het proces van Samen op Weg, met name met de visie op de kerk, met de plaats en het gezag van de belijdenis, kan niet blijven staan bij 'de kerk der hervorming (de Nederlandse Hervormde Kerk) als planting van Gods eigen hand, de kerk van het verbond', maar die moet – actief! – komen tot het aanschouwen van het verbond: van het gegeven instituut tot de gehoorzaamheid aan de Here in het institueren van de kerk. Zowel in de kringen van de Gereformeerde Bond als in de kringen van de Confessionele Vereniging is men zeer bevreesd voor het ondernemen van 'actie'. Want, zo stelt men, het verbond is geen werk van mensen. Maar, zo vraag ik mij af, is het dan niet zo, dat in alle verbonden twee *delen* begrepen zijn? God brengt door een eenzijdige beschikking het verbond tot stand, maar daarna wordt het toch een tweezijdige verbondsverhouding! Daarom mogen, ja moeten, wij altijd wat doen: verbondsgehoorzaamheid betrachten. Want tot het wezen van het verbond behoort niet alleen wat God werkt naar ons toe, maar ook wat wij doen voor Hem: het gehoorzaam-zijn. Willen we kerk der Hervorming zijn, de belijdenis handhaven en kerkelijk vanuit het genadeverbond leven, dan is de enige weg daartoe die van de verbondsgehoorzaamheid. Schilder stelde bij de herdenking van de Afscheiding van 1834 in 1934 (brochure van 1935) deze vragen. Mutatis mutandis gelden deze vragen voor ons nu, nu de kerk in een kritieke fase en op een cruciaal punt is terechtgekomen. In de jaren dertig en veertig hanteerde men in de Hervormde Kerk, met name in confessionele kring, het beginsel: reformatie door reorganisatie. Nu is het: via reorganisatie naar een Verenigde Kerk. Schilder stelde in zijn tijd tegenover: reformatie door verbondsgehoorzaamheid. Reorganisatie, dat is: vastzitten aan de gegevens van de bestaande kerkinstellingen en zorgen dat ieder het zijne krijgt... Reformatie is: trouw luisteren naar de Schrift en terugkeren met de daad tot de confessie. Maar is die wil er, concreet? Ik vrees dat velen in confessionele kring tevreden zijn met aanpassingen van de tekst van het ontwerp-kerkorde, zoals neergelegd in de amendementen van het Hoofdbestuur van de Confessionele Vereniging. En de positie van de Gereformeerde Bond is allesbehalve duidelijk. 'We kunnen niet weg en we kunnen niet

mee', zei u. Van de Graaf op 21 november 1992 te Putten. Enerzijds is er de liefde tot de gereformeerde belijdenis en anderzijds is er de liefde tot de vaderlandse kerk. In de Hervormde Kerk bleek en blijkt het vasthouden aan deze beide 'liefdes' al bijzonder moeilijk. In een Verenigde Reformatorische Kerk lijkt het mij onmogelijk geworden. Want, aldus de Gereformeerde Bond, de belijdenis wordt prijsgegeven en een nieuwe kerk wordt 'gemaakt'. En in confessionele kring zal men kunnen instemmen met de woorden van ir. Van de Graaf: 'Intussen moeten we zeggen, dat de weg van de gereformeerde gezindheid buiten de vaderlandse kerk geen begaanbare weg is gebleken'. Zelf zou ik dat zo niet willen zeggen. Want liefde voor de belijdenis zal toch ook uit zijn op gehoorzaam kerk-zijn. Een kernpunt blijft mijns inziens dan ook de kijk die men heeft op het verbond dat God met de 'vaderlandse kerk' gesloten zou hebben. Alsof Gods verbond niet twee delen bevat: alsof een bestaande kerk niet ongehoorzaam kan worden aan het verbond. In confessionele kring en in kringen van de Gereformeerde Bond zet men bij Afscheiding en Doleantie nogal eens het woord: bondsbreuk. Maar is de Hervormde Kerk, is een Verenigde Kerk als instituut bij voorbaat bewaard voor verbondsbreuk? Samen op Weg met deze ontwerp-kerkorde moet eerst worden: samen terug naar God verbond in gehoorzaamheid. Pas dan komt er echt een weg voor samen. Laten we luisteren naar de oproep, die tevens een opdracht is, van Christus tot de gemeente van Filadelfia: 'Gij hebt kleine kracht, maar gij hebt mijn woord bewaard en mijn naam niet verloochend' (Openbaring 3 : 8).

W.G. de Vries

REAGER
EN
RESERVEER
SNEL!!

Bungalows

als luxe hotels

Verwen-Arrangement

Comfortabele bungalows in het prachtige Twentse landschap

- inclusief ontbijt
- inclusief lunch
- inclusief diner

maandag t/m vrijdag
in de periode van
03-09 tot 15-10-'93
(prijs + 10%)
29-10 tot 20-12-'93
andere data op aanvraag

6 pers. f 178,- p.p. 4 pers. f 210,- p.p.

2 pers. f 265,- p.p.

voor reservering: **Weelink's** Recreatie Ommen,
De Schammelte 16, 7731 BM OMMEN,
Tel. 05291-51885.

Beroepbaar gesteld door de classis Arnhem: W.H. de Groot, Van der Hagenstraat 627, 6717 DP Ede ☎ (08380) 23681.

BEVESTIGING EN INTREDE

Ds. J.J. Dronkers deed 5 september jl. intrede te Hoogkerk. Hij werd bevestigd door ds. M.H. de Boer. Nieuw adres: Julianastraat 41, 9744 CB Hoogkerk.

Ds. P.R. Baas, II. missionair predikant van Spakenburg-Zuid, te Irian Jaya, deed 12 september zijn intrede te Hasselt, na de bevestiging door ds. H. Veldman te Hasselt. Nieuw adres: Justitie-Bastion 14, 8061 GB Hasselt w (05209) 1219

JUBILEUM

Maandag was het veertig jaar geleden dat ds. B. de Vos, emeritus-predikant te Den Boer, in het ambt werd bevestigd. Hij werd 21 februari 1923 te Vlissingen geboren. Hij bezocht het chr. gymnasium en studeerde aan de Theologische Universiteit in Kampen. Ds. de Vos deed 13 september 1953 intrede te Bruchterveld. Vandaar vertrok hij naar Ten Boer 1964, waar hij diende tot zijn emeritaat op 1 september 1988.

VISUM

Ds. S.M. Alserda, docent/zending in Kalimantan Barat, is vorige week Indonesië uitgezet omdat zijn driejarig visum was verlopen en onverwachts niet kon worden verlengd.

Ds. Alserda begon 6½ jaar geleden met zijn werk op het voormalige West-Borneo. In de laatste kerkdienst mocht hij nog een inlandse broeder tot predikant bevestigen. Ds. Ajam had het beroep van Piju, de gemeente van ds. Alserda, aangenomen.

ADRESWIJZIGINGEN E.D.

Baarn * *Scriba*: M.M.D. Karsemeijer (zie Attestaties:) (pag. 104).

Barendrecht * *Scriba*: G. van der Stoep w (01806) 14323 (pag. 134).

Bergen op Zoom * *Scriba*: J. de Feijter, e (01666) 3815 (pag. 145).

Beverwijk * *Scriba*: D.C. van Wijnen, Molenweide 53, 1902 CJ Castricum ☎ (02518) 55158; *Diaconie*: M. Zandberg, ☎ (02510) 33643 (pag. 120).

Daarlerveen * *Predikant*: ds. H. Knigge, Box 1101, Kupang, Timor N.T.T. 85011, Indonesia. (pag. 78).

Driebergen-Rijsenburg * *Scriba*: G.C. van der Knik, Parklaan 23, 3972 JX; ☎ (03438) 20759 (Pag. 111).

Emmen * *Scriba*: A.J. Helmholt, ☎ (05910) 21617 (pag. 67).

's-Gravenhage-Oost, -West en Scheveningen * *Diensten*: Ichtuskerk, Duinkerkestraat 9, om 10.00 en 17.00 uur. (pag. 131, 133).

's-Gravenhage-Zuid/Loosduinen * *Diensten*: Sjalomkerk, Ambachtsgaarde 160, om 8.30 en 16.45 uur (uitgezonderd de 5e zondag van de maand, waarop de dienst om 15.00 begint).

Hamilton (Canadian Reformed Church) * *Zending*: R. Sietsma, Cx. Postal 2031, 57061 -970, Maceió, Al. Brasil. **De Lier** * *Scriba*: en *Preekvoorz.*: K.B. Boeringa, ☎ (01745) 18170 (pag. 131)

Vereniging Evangelisatie & Rekreatie * *secr.*: Ellis Flipse, Sandtlaan 66, 2231 CE Rijnsburg, e (01718) 30576 (pag. 211).

VERENIGINGEN E.D.

Stichting Monarch Aurelius Lucianus Fonds te Groningen, steunfonds ter bevordering van de eenheid van de GSVG, adres: Sabangplein 24, 9715 CZ Groningen, giro 40 58 42. college van regenten: mr. E.R. Helder, R. Horinga, drs. R. Th. Meijer, D.J. van Veelen, K.L. Wierenga, drs. J.E. Wolting.

PERSBERICHT

Symposium – VGK en VOGG 'Het orgel en / in de kerk'. Op zaterdag 2 oktober a.s. organiseren de Vereniging van Gereformeerde Kerkorganisten en de Ver. van Organisten der Ger. Gemeenten, in de Immanuelkerk, Plevier 2 in Bunschoten, een symposium over orgelbouw en kerkbouw. Sprekers: Drs. F. Ort, Hervormd predikant en lid van de Bouw- & Restauratiecommissie van de Herv. kerk en auteur van diverse publikaties op het gebied van kerkbouw, waarover hij een inleiding verzorgt; J. Jongepier uit Leeuwarden zal de diverse orgeltypen behandelen vanuit de organistenpraktijk. Daarnaast zal hij terugblikken op de ontwikkelingen in de orgelbouw van de achterliggende decennia.

A. Reil uit Heerde, orgelmaker zal stilstaan bij de vraag in hoeverre akoestische eigenschappen van een kerkgebouw een rol spelen bij de keuze voor een bepaald orgeltype. Ook zal hij zijn visie op de toekomst van de orgelbouw uiteenzetten. 's Middags zal een forumdiscussie plaatsvinden. De dag begint om 10.30 uur (10.00 uur ontvangst met koffie). Er zullen die dag ook (korte) orgelbespelingen zijn. Door f 25,- (incl. lunch en koffie) te storten op giro nr. 31 05 503 t.n.v. VGK te Leeuwarden, onder vermelding van 'symposium', kunt u zich aanmelden.

REFORMATIE EN AMBT

De Stichting ter bevordering van de kennis van de Reformatie heeft 9 december a.s. een congresdag over het thema 'Reformatie en ambt' in het gebouw van de Theologische Universiteit in Apeldoorn, Wilhelminapark 4. Er is een programma met lezingen en workshops, waarin men kan meedenken en discussiëren. Dr. C. Trimp houdt het hoofdreferaat 'Luther over de ambten'. Prof. dr. K. Runia spreekt over 'Calvijn, confessie en kerkorde over de ambten'. 's Middags kan worden doorgesproken over 'De actualiteit van Reformatie en ambt' aan de hand van inleidende referaten met stellingen (ca. 20 min.), gevolgd door discussie (30-40 min.). Het congres (de zaal is open vanaf 9.30 uur) wordt geopend door prof. dr. O.J. de Jong, die ook de plenaire discussie leidt. Secr. drs. H.J. Selderhuis zal de dag om 16.00 uur sluiten. Voor deelname kan men zich aanmelden door op giro 4098123 f 15,- te storten, t.n.v. Stichting ter bevordering van de kennis van de Reformatie te Pijnacker.